

ANNE AIRAKSINEN

AALTOJEN KIMALLUS

LIND&CO

AALTOJEN KIMALLUS

*Aaltojen kimallus kertoo huvilakulttuurin synnystä
Mäntyharjulle 1800- ja 1900-lukujen taitteessa.
Tarina ja päähenkilöt ovat kuvitteelliset,
mutta romaani sisältää historiallisia faktoja.*

ANNE AIRAKSINEN

AALTOJEN
KIMALLUS

LIND&CO

www.lindco.se
info@lindco.se

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien,
trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b §
("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

ISBN 9789181201987

KL 84.2

© Anne Airaksinen ja Bokförlaget Lind & Co, 2026

Kansi ja taitto: Markus Paajala

Kannen suunnittelussa on hyödynnetty tekoälyä.

Kustantaja: Bokförlaget Lind & Co Ab,

Box 1052, 101 39 Tukholma, Ruotsi

Paino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

HELSINKI

1898

1

Vesivärein huokoiselle kermanvaalealle paperille esiin loihdittu rakennuspiirustus oli rullattu auki massiivisen tammipöydän päälle. Herrat kumartuivat katsomaan kuvassa kallion korkeimmalle kohdalle piirrettyä ja keltaiseksi kuviteltua hirsihuvilaa, jonka suuri, koukeroisin puuleikkauksin koristeltu veranta, oli suunnattu avautumaan järvelle päin.

Huvila oli kuvattuna ensin sivulta, sitten toisessa piirroksessa rakennuksen päädyn suunnasta katsoen, jotta vaikutelma tuntuisi todemmalta. Kivijalka oli korkea, se kannusti luottamaan rakennelman harteilleen ja aikoi tehdä kaikkensa kannatellakseen Eevertin unelman esiin piirtyneitä ääriiviivoja. Hänen lepattava mielensä näki edessään rakenteen, johon olisi mahdollista solahtaa. Lunastaisiko hahmo odotukset, jotka olivat kohoamassa täyteen mittaansa?

Kaksi savupiippua lupasivat lämpöä koleisiin alkukevään päiviin ja viileneviin syysiltoihin useamman tulisijan voimin. Pohjapiirros paljasti ullakkokerroksen alle avautuvan alakeran, varsinaisen asuintilan, muodostuvan suuresta tuvasta ja neljästä kammarista, joita lämmitettäisiin pyöreillä pönttöuuneilla. Tuvanpuolinen lämpiäisi suurella leivinuunilla, jonka toiselle sivulle muurattaisiin neljän keittolevyn levyinen hella

loimottamaan lämpöä ja kantamaan kannellaan kahvipannun ja kattilat, joissa ateriat valmistuisivat.

Eevert nosti katseensa konttorin suuriin ikkunoihin, joista auringonsäteet uskaltautuivat kurkottamaan sisälle asti ja asettumaan osittain piirustuksen päälle. Noinko kesäinen valo voisi paistaa huvilankin ikkunoista sisään? Miesten katseet laskeutuivat uudestaan piirustukseen tarkastelemaan ja arvioimaan mittasuhteita, jääden lopulta lepäämään maisemaan, joka avautui huvilan taustaksi.

Huvila oli korkealla kallion päällä niin, että sen takana siinsi syvänsininen, laajalle aukeava järvenselkä. Jos katsoi tarkasti, järvellä näkyi pieni saari. Kallion rinteelle oli piirretty jykeviä petäjiä. Paksut ruskeat rungot ja tummanvihreät, tuuheina sivuille levittäytyvät oksat kertoivat siitä, että puut olivat jo kauan vartioineet kaltevalla alustallaan, ikiaikaisella asuinsijallaan. Punertavat kanervat ja kartioiset katajat viitoittivat tietä rantapolulle.

– Kyllä, juuri tämänkaltaista olen ajatellut, Eevert sanoi. – Juuri tällaisen me rakennamme.

Miehet kättelivät ja jäivät keskustelemaan aikataulusta ja hankkeen tarkemmista yksityiskohdista.

MÄNTYHARJU
1901

2

Junan pilli vihelsi, ja sankka savu ympäröi mustan veturin sekä sen perässä kuuliaisesti seuraavat vaunut. Viimeisetkin matkustajat nousivat laiturilta kyytiin, vielä vilkutukset odottamaan jääville, ja matka voisi alkaa. Selma istahti junan penkille Siviän viereen oikoen ja kohennellen helmojaan. Pitkähihainen, korkeakauluksinen ja maahan asti ulottuva mekko tuntui päällä aivan liian kuumalta asemalle kiiruhtamisen jäljiltä. Penkille lasketusta rottinkisestä kaarevanmuotoisesta kopasta kuului terävä naukaisu.

– Älähän nyt Lydia! Mukava matka tästä varmasti tulee, Selma sanoi ja kumartui kurkistamaan etuluukusta sisälle. Oranssiraidallinen kissa, jonka leuan alla oli suuri valkoinen täplä, katsoi harmistuneena lohduttajaansa kopan rakosista.

– Minä ymmärrän kyllä Lydiaa. Voitko uskoa, että me tulemme kotiin vasta syyskuun lopussa, Siviä sanoi mietteliäänä. – Sehän on aika ja ikuisuus! Ja matkantekokin kestää kymmenen tuntia, hän puuskahti.

Selma hymyili katsellen siskonsa voipunutta ilmettä. Siviä oli aina niin malttamaton. Olihan pikkusisko toki vasta kahdeksanvuotinen, joten olikos tuo ihme. Selma itse oli jo nuori nainen. Toki hän itsekkin oli miettinyt, millainen kesästä tulisi

ja miltä tuntuisi viettää seuraavat kuukaudet aivan uudessa paikassa. Jännitys kutkutti vatsanpohjassa ja haikeus tuntui tuttuja kadunkulmia ajatellessa, ei sitä käynyt kieltäminen. Selmasta koko päivän kestävä matka ei kuitenkaan tuntunut kovinkaan pitkältä, ottaen huomioon, kuinka erilaisiin maisemiin juna heidät Helsingistä veisi.

– Jos sinä sitä Tildaa mietit ja murehdit, voimmehan me kirjoittaa rouva Kaarelalle ja kysyä, jos Tilda voisi tulla vaikka muutamaksi viikoksi käymään meidän luona. Niinhän isä ehdotti jo aiemmin, kun tästä oli puhetta, sanoi Selma arvaten syyn Siviän mietteisiin, sillä siskon paras ystävä jäisi kaupunkiin kesäksi. – Tästä tulee aivan varmasti kaikkien unelmien arvoinen kesä! Kuvittele nyt, pääsemme uimaan vaikka joka päivä! Selma muistutti nauraen. Tällä tavalla maalailtu ajatus sai innostuneen hymyn Siviänkin kasvoille.

Junassa oli niin ensimmäisen luokan sinisiä vaunuja, toisen luokan vihreitä vaunuja kuin kolmannen luokan ruskeiden vaunuja. Niiden välissä kaksi tavaravaunua tallettivat lomalaisten rottinkiset ja nahkaiset matka-arkut, hatturasiat ja huonekalut. Matkalaisemme istuivat vihreän vaunun kyydissä ja katsoivat, kun junanlähettäjä kulki ratapihalla ja tarkasti junaa lähtökuntoon. Kaikkiin vaunuihin oli kulku niiden sivussa olevista ovista. Radalla liikennöi sekajunan lisäksi postijuna kuljettaen päivän uutisia ja kirjeitä, sekä tavarajunia, jotka kuljettivat uumenissaan niin maailmalle lähteviä ja sieltä saapuvia vientituotteita, kuin karjaa ja puutavaraakin. Osa lokomotiiveista oli Englannista tuotuja, kivihiilellä toimivia vetureita, joiden höyry tuprusi kapeista piipuista. Radalla kulki myös jo muutamia Suomessa valmistettuja, vedellä ja haloilla kulkevia, leveäpiippuisia höyryvetureita. Juuri tällainen veti matkalaistemme vaunua. Sawon radan kiskot olivat saavuttaneet matkan määränpään, Mäntyharjun, jo yli kymmenen

vuotta sitten, jolloin paikkakunnan kaunis rautatieasemakin oli valmistunut. Selma muisti isän seuranneen tarkasti radan rakentamisen vaiheita aina suunnittelusta, päätöksestä ryhtyä rakennustyöhön ja itse rakentamisesta, lukien lehdistä artikkeleita ääneen heille kaikille. Niinpä Selmakin tiesi, että raskaassa radan rakentamisessa oli ollut rakentajia työssä kymmenettä tuhatta. Moni Sawon mailla asuva odotti rautaisen hevosen kulkua, osa epäili tohtisiko sellaisen kyytiin noustakaan.

Junanlähettäjä heilautti lippua merkiksi veturinkuljettajalle, ja sitten mentiin.

SELMA katsoi junan ikkunasta ulos kohti vaihtuvien maisemien kuvavirtaa. Juna oli jo saanut vauhtia etenemiseensä, ja asema jäänyt kauas taakse.

Isälle oli kirkastunut, että juuri rautatie olisi hänelle väylä ja mahdollinen paluulippu takaisin kotiseudulleen. Se oli kuronut kartalla nykyisen todellisuuden nyörit kiinni entiseen ja tuonut nuo todellisuudet lähemmäs toisiaan. Selma olikin tehnyt isän ja mamman kanssa junamatkan heti samana vuonna radan valmistuttua isän kotiseudulle Mäntyharjulle, jonne he nytkin olivat menossa. Voi miten jännittävä ja uskomaton ensimmäinen junamatka oli ollut! Sisko ei tietysti vielä silloin ollut syntynyt, joten hän ei päässyt tässä hetkessä muiston tykö. Siviäkin oli kuitenkin käynyt junalla kaksi kertaa huvilan rakennusaikana katsomassa rakennustyön etenemistä. Silloin, kun veistetyt hirret nousivat kerros kerrokselta kivijalan päälle, ja silloin, kun huvila oli saanut päälleen katteen, limittäin ladotut punaiset kattotiilet.

Selma oli toki huomannut, että mamman mielestä huvilanhankkeeseen oli ryhdytty kovin yllättäen. Oli kyllä kuultu, että heti radan valmistuttua jokunen huvila oli jo noussut Mäntyharjulle, sisämaahan, mutta ei niitä montaa ollut. Yleensä huvi-

loista oli tapana katsoa meren aaltoja. Suunnitelma oli ollut pitkään Eevertin omissa ajatuksissa, joissa hän vaali ja kasvatteli unelmaansa. Kun mamma oli sulatellut aikansa asiaa, loppujen lopuksi hänkin oli innostunut mahdollisuudesta päästä lähemmäs luontoa. Unelma oli esitelty, vain siten se voisi kasvaa yhteiseksi toiveeksi. Sitä ruokittiin odotuksella ja katsottiin, mikä rakennustarvike tilaus milloinkin oli Eevert-isän pöydällä.

Monien vaiheiden jälkeen Honkakallioksi ristitty huvila valmistui kesänviettopaikaksi, ja he menisivät kokemaan nyt ensimmäisen kesänsä riemut uudenkarheaan huvilaansa. Kesän ohjelmassa olisi rakennuksen maalaus keltaokraisella keittomaalilla, sillä se oli vielä alastomassa, puunsyyt paljastavassa asussaan. Muuten kaikki huvilalla oli melko lailla valmiina ottamaan kesänvietäjät suojiinsa. Isä oli jo kysynyt työmiehet kylältä suorittamaan maalaustyön, samat ahkerat ja rehdit kylänmiehet, jotka olivat olleet rakentamassakin huvilaa.

Talvella almanakan sivuja oli käännetty tiuhaan, ja huhtikuun yhä valoisampien päivien vaihtuessa pitkään odotetuksi toukokuuksi lähtövalmistelut oli saatu tehdyksi. Selma ja Siviä matkustavat perheen kotiapulaisen Hildan, ja tietenkin Lydia-kissan, kanssa huvilalle jo edeltä käsin. Herra Eevert Palm viimeisteli kasvi- ja eläintieteen professuurin ja yliopettajan vaatimat tehtävänsä kuluneen lukukauden osalta ja tulisi rouvan kanssa kesäkuun alussa perästä jälkeen kesähuvilalle. Edith-rouva toimi kirjailijana kirjoittaen kansakoulussa käytettäviä oppikirjoja, ja hänenkin tehtävänsä ottivat vielä aikansa keväästä. Selman, Siviän ja Hildan oli tarkoitus sisustella tavarat paikoilleen ja asettua jo kesänviettoon.

Ajatus matkalle lähtöä edeltäneistä valmisteluista sai hienousemaan Selman puuvillamekon selkämykseen ja kainaloihin. Koko Katajanokalla sijaitsevan kotitalon asunto oli tyhjenetty viimeistä nurkkaa myöten, kunnes lopulta hevostärryjen

kyydissä olivat niin ruokapöytä, tuolit, sängyt kuin kaapistot ja piironkikin.

Taulut ja kepeät kesäverhot oli pakattu matka-arkkuun, samoin astiakaapin aarteet, kermanekat, maitokannut, aterimet, porsliiniset kahvikupit ja tassit. Kotiapulainen Hilda oli hyräillyt kääriessään lautaset pellavaliinoihin ja nostellessaan niitä varovasti rottinkikoreihin. Pöytäliinat ja liinavaatteet oli viikattu huolellisesti ja pakattu viimeistä kappaletta myöten. Samoin keskeneräiset ompelutyöt ja reunapitsilangat, joita oli määrä ottaa työn alle istuskellen kesähuvilan rappusilla heinä-sirkkojen sirittäessä ja laulurastaiden visertäessä serenadiaan pihakoivussa, oli pakattu visusti mukaan.

Selma oli ihmeteltyt, miten iloisena ja touhukkaana Hilda jaksoi hyöriä huomioiden, kuinka paljon ylimääräistä askareta koko huushollin pakkaaminen mukaan teetti. Lisäksi vaatteiden pakkaus, sitä edeltävää vaatekappaleiden huoltoa, pesua ja prässäystä unohtamatta, oli ollut aivan oma puhteensa.

Muutamia keveitä pumpuliflanellisia kesäpuseroita oli teetetty hyvissä ajoin kevään korvalla ompelijalla. Kaksi ennestään vaatekomeroon ripustettua sinivalkoraidallista pellavamekkoa oli viikattu pakattavaksi mukaan kummallekin neidille. Selma ja Siviä olivat käyneet äidin kanssa katsomassa ja hypistelemässä juuri saapuneita keveitä ja vilvoittavia kesävaatekankaita, ja Edith-rouva oli selailnut pitkään muotilehtiä valiten mieleisiä mallejaan oman vaatekomeronsa täydennykseksi. Selmalle ja Siviällekin oli teetetty kuvastosta valkoiset puuvillamusliiniset kesäleningit. Pari flanellipuseroa ja villamusliinista ommeltua hartiahuivia oli pakattu mukaan viileämpiä alkukesän, ja nyt vasta nupullaan olevaa kevättä vääjäämättä aikanaan seuraavan, syksyn kuulaita päiviä varten. Kaikki nämä askareet siis olivat olleet tehtävänä ennen lähtöä. Mutta Hilda vain huudahti työn tohinan keskeltä – Täältä tullaan, ihana Mäntyharju! ja

jatkoj hyräilyään askareidensa ohessa. Selma ei tunnistanut tädäkään sävelmää, mutta arveli sen olevan jokin maakuntalaulu.

Selma muisti kyllä Hildan kertoneen, että hän on syntyjään Sawon sydäimestä, joten kaipa hän oli onnellinen päästessään kesäksi lähemmäs kotiseutuaan. Ei kai oma kotiseutu ihmiseltä koskaan kokonaan unohdu, vaikka elämän tuulet veisivätkin muualle ja kuva haalentuisi lopulta mielen perukoilla himmeämmäksi, kuin voisi kadota kokonaan, ellei sitä muistelisi ja tarkasti etsisi yksityiskohtia mieleensä.

Kaikki tarvittava saatiin kuin saatiinkin ajallaan pakattua, ja Pasilan juna-asemalle kiikutettuina palkolliset ajurit olivat lopulta pakanneet kalusteet ja muut tavarat junankonttiin, jossa oli muidenkin kesänviettoon lähtevien huviloiden asukkaiden vastaavat mööpelit ja pakaasit. Ratapihan hyörinässä yksi sun toinen tarkisti, että heidän tavaransa olivat varmasti mukana ja jäämässä pois oikealla asemalla. Kun kaikki vaikutti olevan kokolailla mallillaan, seurueemme matka kesähuvilalle oli saatanut alkaa.

SELMA katsoi vastapäisellä penkillä ikkunan karmiin päätään nojaavaa ja unisena nuokkuvaa pikkusiskoaan, jonka silmät olivat välillä kiinni ja välillä raollaan.

Hänen ajatuksensa palasivat isään, joka jäi vielä kolmeksi viikoksi saattamaan tehtävänsä loppuun yliopistolla ja seuraisi sitten mamman kanssa perässä huvilalle kesän viettoon. Miltähän noin suuren unelman toteutuminen tuntui? Olisi varmasti ainakin mukavaa päästä valmiiseen rakennukseen, kun Helsingissäkin oli rakennustyö menossa vähän joka kadunkulmalla, kun suuret ja komeat kivialot nousivat katukuvaan. Viimeksi oli valmistunut aivan heidän kulmillaan kortteli korttelilta suuria asuinkerrostaloja. Sellaisessa uudessa kerrostalossa, kivilinnassahan, hekin asuivat. Nyt asunto oli tyhjä lukuun ottamatta

muutamia isän ja mamman tavaroita, samanlainen kuin sinne muutettaessa, jääden tyhjissä huoneissa askeleita kaiuttaen odottamaan kesänviettäjiä takaisin jatkamaan elämäänsä seinensä sisälle.

Mutta huvila järven rannalla, se oli ollut isän unelmista sittenkin suurin. Hän sanoi usein kaipaavansa kotiseudulleen, järven rannalle ja ylipäätään maaseudulle. Vaikka elämä oli kantanut ja hän oli arvostetussa virassa professorina, hän ei ollut koskaan unohtanut lapsuutensa rantoja.

Itse rakennustyötä oli suunniteltu ja luonnosteltu pitkään, välillä poistettu yhtä ja toisaalta lisätty toista piirustukseen. Paperille piirytneitä huvilaluonnoksia oli milloin korotettu, milloin laskettu, verantaa oli ensin suurennettu ja lopulta kaivennettu. Kunnes isä oli eräänä perjantai-iltapäivänä tullut hymyssä suin näyttämään valmista ja hyväksytyä, arkkitehdin tekemää rakennuspiirustusta Honkakalliosta. Kun kahvikupit oli päiväkahvin jälkeen raivattu sivuun ja muruset pyyhitty salin pyöreän pöydän pitsiliinan päältä, oli piirustus rullattu auki ja he olivat kuvitelleet ensimmäisen kerran itsensä kesänviettäjiksi kauniille kalliokumpareelle.

Huvilan paikka olikin ollut helpompi tapaus. Isä oli tarkalleen tiennyt pitkään hiekkarantaan rajoittuvan niemen ja jyrkän kallion sisältävästä tontistaan paikan, johon hän halusi huvilansa rakennuttaa. Hän kertoi aina, kuinka oli lapsena lukuisia kertoja istunut kallioisella rinteellä juuri tuolla paikalla, jossa rinne on korkeimmillaan, kunnes loivenee ja laskee järven rantaan päättyen suuren lohkareseen, joka koskettaa jo vettä ja on keväisin jäiden lähdettyä osittain veden peitossa.

Siihen huvila oli myös noussut. Hirsistä osa oli veistetty tontilta kaadetuista jyhkeistä puista, osa oli jouduttu ostamaan melko hintavana hankintana ja kuljettamaan paikan päälle. Silloin isä oli istunut myöhään iltaan asti kirjoituspöytänsä ää-

Rautatie tuo helsinkiläisen Palmin perheen lapset Mäntyharjulle, jonne isä Eevert on rakennuttanut huvilan, Honkakallion. Vuosisata on vaihtunut, ja rautatieaika on saapunut Sawoonkin tuoden mukanaan edistyksen tuulia. 17-vuotias Selma haaveilee ylioppilaslakista ja itsellisydestä elämässään. Nuorimmainen Siviä leikkii kissansa Lydian kanssa ja viettää lapsuuden huolettomia kesäpäiviä.

Pian vanhemmat saapuvat lastensa seuraan. Kun Eevert-isä pohdiskelee terveyttään ja elämän kiertokulkua, Edith-rouva saa puutarhan kukoistamaan ja valmistelee syksyllä kirjoitettavaa oppikirjaansa. Kotiapulainen Hilda kuuntelee sydämensä ääntä ja löytääkin elämälleen uuden suunnan.

Aaltojen kimallus on kuvaus suomalaisen sivistyneistön huvilakulttuurista 1900-luvun alussa. Luomakunta hengittää ihmisen rinnalla, ja unelmat siivittävät elämää. Muuttaako loma ajatuksia maailmasta ja elon kulusta?

Anne Airaksinen on koulutukseltaan filosofian maisteri, ja hän on työskennellyt mm. museotyöntekijänä ja matkailun parissa. *Aaltojen kimallus* on hänen esikoisromaaninsa.

KL 84.2 • ISBN: 978-91-8120-198-7

WWW.LINDCO.SE